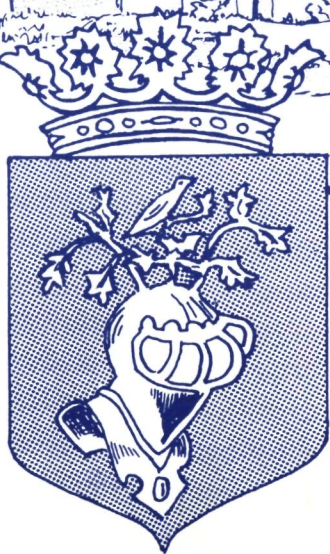

Helmonds Heem

HEEMKUNDEKRING
HELMOND
PEELLAND

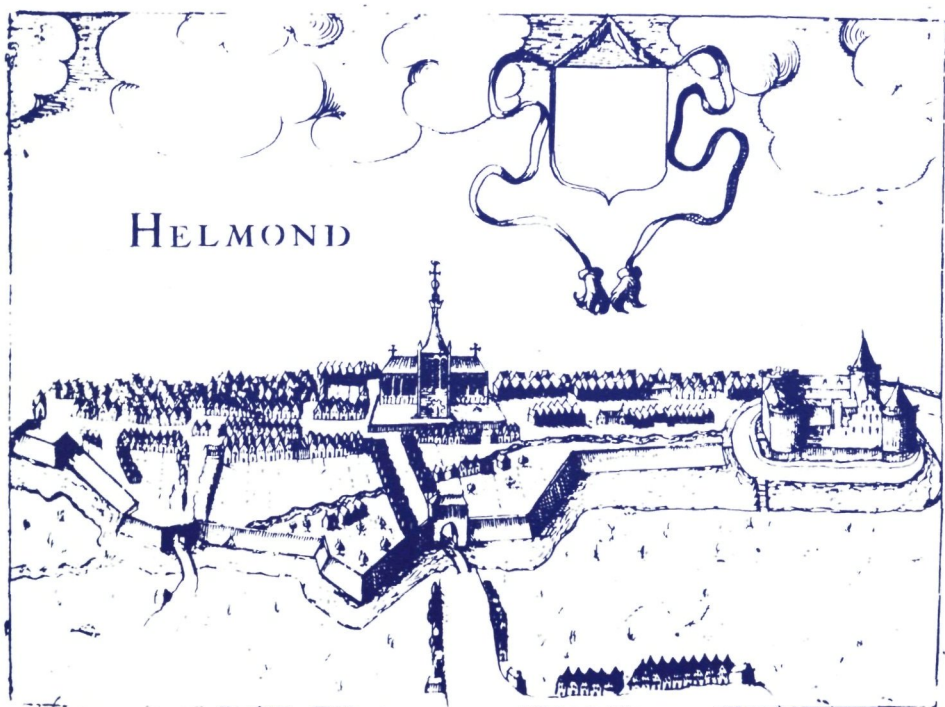
Helmonds Heem is een uitgave van de Heemkundekring
Helmond-Peelland. Het blad verschijnt viermaal per jaar.

Uitgave van dit tijdschrift is slechts een van de activiteiten
van Heemkundekring Helmond-Peelland. Andere activiteiten
zijn onder andere toponymie, genealogie en archeologie.

De Heemkundekring hoopt door middel van haar activiteiten
het Helmondse Heem te beschermen.

Belangstellenden zijn in onze vereniging natuurlijk van harte
welkom.

ISSN 0166 - 3585

bericht 24 mei 1948

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

+++++

3 - September 1986

actioneel	3
actioneel intermezzo	4
de Geert-Jan v.Bussel	
Verslagen van de Hel-	
mondse gemeenteraads-	
vergaderingen, 1913-'17	6
F. de Waal	
Capucijnen in Helmond	19
ers G.v.Loos en	
.Beelen	
ieu-verontreiniging in	
verleden	32
Zeeuwen	
ensies	
ert-Jan v.Bussel	36

+++++

Secretariaat en abonnementen:

C van Lierop, Helmondselaan 1
5702 NL Helmond

Redactie:

G.J. van Bussel

J. Zeeuwen

Alle kopy naar redactie-adres:

Dennehoutstraat 9
5706 XS Helmond
Telefoon 04920 - 33236

Typewerk: Mevrouw van Mierlo
Mierlo

Kringlidmaatschap, inclusief
abonnement: f 25,- per jaar

Abonnement zonder kring-
lidmaatschap: f 15,- per jaar

Penningmeester:

H. van Laarhoven, Steenweg 59
5707 CE Helmond

Giro 26.41.099

Amrobank Helmond:
rek.nr. 48.80.23.300

REDACTIONEEL

Helmonds Heem in een nieuw jasje ! Met ingang van het september-nummer van ons tijdschrift zit er een nieuwe kافت omheen. Een kافت die hetzelfde motief heeft behouden, maar die - hopen wij - iets steviger zal zijn dan de voorgaande. Ook nieuw is dat wij voor de eerste keer in ons bestaan advertenties plaatsen in ons blad. Dankzij deze adverteerders is het mogelijk om het blad nog beter dan voorheen te verzorgen. Wij hopen dat U deze vernieuwing net zo positief waardeert als wij dat doen.

Ook deze keer zijn wij weer in staat een paar zeer interessante artikelen aan te bieden. Zo hebben *J. Zeeuwen* en *J.J.F. de Waal* aantrekkelijke bijdragen geschreven, geeft *G.J. van Bussel* in een recensie zijn mening over de door de Gemeentelijke Archiefdienst van Helmond uitgegeven extra uitgave van *De Vlasbloem Helmond 1966-1986*, en wordt in een *redactioneel intermezzo* informatie gegeven over het plan van de Gemeente Helmond ter bevordering van het lokale historisch onderzoek twee jaarlijkse prijzen in te stellen voor origineel wetenschappelijk werk. Nu de opening van *De Capucijn* voor de deur staat vinden wij het ook toepasselijk om te beginnen met een artikel over de voormalige bewoners van het capucijnenklooster en hun invloed op de gebeurtenissen in Helmond. Het is een artikel van *pater Gentilis van Loon*, aangevuld door *pater Fabius J. Beelen*, getiteld *De Capucijnen in Helmond*. Oorspronkelijk werd het artikel gepubliceerd in 1971 in het capucijner kwartaalschrift *Met Kap en Koord*, en op enkele aanpassingen in de spelling én op de aanvulling van *pater Beelen* na hebben wij het hier ongewijzigd overgenomen. Wij zeggen *pater van Loon*, hoofdredacteur van het genoemde kwartaalschrift, van harte dank voor zijn toestemming het artikel in ons blad te publiceren.

Rest ons hier alleen nog maar U plezier toe te wenssen bij het lezen van de opgenomen bijdragen.

De redactie.

REDACTIONEEL INTERMEZZO

We lezen in een persbericht van 27 juni 1986

PRIJZEN VOOR HISTORISCH ONDERZOEK.

Burgemeester en wethouders van Helmond hebben besloten jaarlijks twee prijzen beschikbaar te stellen in het kader van het bevorderen van het lokaal historisch onderzoek. De prijzen, ieder f.1000.- groot, worden toegekend aan schrijvers van twee daartoe geselecteerde artikelen, die moeten voldoen aan originaliteit en objectiviteit. De artikelen mogen nog niet eerder gepubliceerd zijn.

De jury komt onder voorzitterschap van de wethouder van culturele zaken en bestaat verder uit het hoofd van de afdeling culturele zaken, een persoon namens de heemkundekring en een persoon namens de historische vereniging. Secretaris van de jury is de gemeentearchivaris. De manuscripten moeten jaarlijks voor 1 juli toegezonden worden aan de secretaris. Op of voor 1 oktober doet de jury uitspraak. Het onderwerp dient gekozen te zijn uit een door de Heemkundekring Helmond-Peelland en de historische vereniging Helmont in samenwerking met het gemeentearchief opgestelde lijst van nog te onderzoeken historische gebeurtenissen.

Het plan van de gemeente is opgesteld naar aanlei-

ding van vragen uit de gemeenteraad, gesprekken met de heemkundekring en de historische vereniging en een door onze kring ingediend concreet plan.

De vorm die het besluit aangenomen heeft kan alleen maar toegejuicht worden. Een voorwaarde moet echter goed in het oog gehouden worden. Het "plan" treedt pas in werking op het moment dat een "leemtenlijst" bestaat, dit wil zeggen een lijst met onderwerpen uit de lokale historie die in het verleden nauwelijks of geen belangstelling hebben gekregen. Het samenstellen van een leemtenlijst wordt overgelaten aan de heemkundekring Helmond-Peelland, de historische vereniging Helmont en het gemeentearchief. Een leemtenlijst maken is echter niet eenvoudig en vereist medewerking van vele geïnteresseerden. Heeft U bepaalde kennis van een periode of een aantal gebeurtenissen dan kunt U ook een bijdrage leveren. Wanneer U bereid zou zijn om mee te werken aan het samenstellen van een leemtenlijst dan kunt U zich daarvoor aanmelden bij het secretariaat van de kring, bij het redactieadres en natuurlijk ook in het gemeentearchief.

De redactie.

DE VERSLAGEN VAN DE HELMONDSE GEMEENTERAADS-VERGADERINGEN 1913-1917

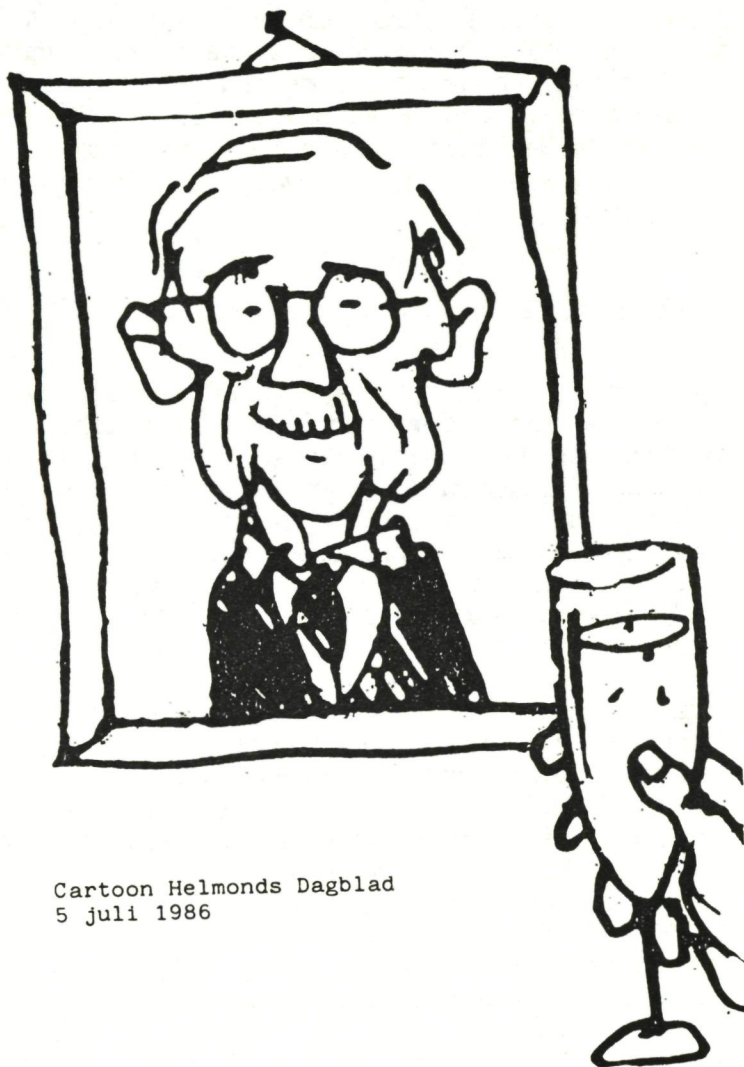
J.J.F. de Waal.

INLEIDING.

De honderdste verjaardag van *Willem Drees* op 5 juli 1986 heeft veel aandacht getrokken. Zoals te verwachten was zijn er toen in de landelijke pers talrijke artikelen en beschouwingen over het leven van de bekende staatsman verschenen. Voor deze publikaties zal het nodige archiefonderzoek zijn verricht, met name in de schriftelijke bronnen die gegevens over het politieke optreden van Willem Drees bevatten.

In het gemeentearchief van Helmond berust nog een brief die Willem Drees op 23 december 1913 aan de burgemeester van Helmond heeft geschreven; dus geruime tijd voordat de afzender politieke bekendheid zou genieten. Door de oplettendheid van enkele ambtenaren, werkzaam op de afdeling interne zaken van de Helmondse gemeentesecretarie, werd het schrijven van de nu honderdjarige staatsman tijdens een schonningsactie van archiefbescheiden in 1978 voor vernietiging gespaard. Hoewel het onderwerp van de brief volgens de richtlijnen van de gemeentelijke archiefdienst vernietiging rechtvaardigde, is het document nadat het oog van de desbetreffende ambtenaar op de bekende naam van de ondertekenaar en afzender was gevallen toch niet in de papierversnipperaars terechtgekomen. Door het persoonlijke, doorgaans verwerpelijke, maar in dit geval wel begrijpelijke selectiecriterium van de behandelende amb -

WILLEM DREES HONDERD JAAR

Cartoon Helmonds Dagblad
5 juli 1986

tenaar beschikt de gemeente Helmond over een bijzondere herinnering aan een landelijk bekende persoon. Anderzijds vestigt de bewuste brief van Willem Drees de aandacht van de onderzoeker op de problemen betreffende de verslaglegging van het besprokene in de Helmondse gemeenteraad tijdens de jaren 1913-1917, waarover het vervolg van dit artikel zal gaan.

AFSPRAKEN MET DE KRANT.

Op 3 januari 1913 ontving het college van burgemeester en wethouders van Helmond een schriftelijk verzoek van de redactie van de plaatselijke krant *De Zuid-Willemsvaart* om een prijsopgave voor een geleverd stenografisch verslag van het gesprokene in de gemeenteraad. Er werden destijds nog geen journalisten van de krant naar de raadszittingen gestuurd, de gemeente zorgde zelf alleen voor een schriftelijke weergave. Die tekst was echter pas uiterlijk na twee etmalen gereed, dus als de nieuws-waarde behoorlijk was gedaald. Desondanks vroeg de redactie, die de verslagen graag wilde publiceren, een offerte aan het gemeentebestuur. Het college van B. en W. bood toen het stenografisch verslag van de raadszittingen aan in ruil voor het gratis drukken van vijftig exemplaren van deze notulen in octavo-formaat. Daar ging de redactie van *De Zuid-Willemsvaart* mee akkoord. De notulen zouden gedrukt worden met het lettertype en op kolombreedte van de krant. De gemeente wenste echter wel het lettertype van dezelfde soort als waarmee het redactioneel gedeelte van de krant gewoonlijk werd gezet. De kwaliteit van het papier moest bovendien minstens zo goed zijn als dat waarop in 1912 de notulen waren gedrukt. In de raad behandelde stukken en vastgestelde verordeningen en besluiten, die tot het stenografisch verslag behoorden, mochten afzonder-

lijk in rekening worden gebracht tegen f.0,65 per bladzijde, papier inbegrepen. Een later voorstel van drukker *Van Moorsel & Van den Boogaart*, de uitgever van *De Zuid-Willemsvaart*, tot een geringe wijziging van de voorwaarden in de overeenkomst keurde het college van B. en W. ten slotte per brief van 16 april 1913 goed.

SLECHTE EN DURE STENOGRAAF.

In de loop van het jaar 1913 werd door de gemeente een stenograaf aangetrokken in de persoon van A. de Kroon uit Gemert. Hij zou voor dat jaar een vergoeding van f.225,- ontvangen. Zijn verslag moest uitgewerkt ter secretarie worden ingeleverd, "*uiterlijk des morgens om 10 uren van den tweeden dag volgende op dien, waarop de betreffende raadsvergadering is gehouden*". Als hij de genoemde termijn zou overschrijden behield de gemeente het recht voor de overeenkomst onmiddellijk te beëindigen.

Waarschijnlijk heeft A. de Kroon zijn werk steeds keurig op tijd ingeleverd; daar werden geen klachten over aangetroffen. Toch kwam er voor hem een kink in de kabel. Een kritische *Jos. van Wel*, die van 1904 tot medio 1909 die andere Helmondse krant, *Het Nieuws van de Week*, had geleid, merkte in de raadsvergadering van 8 november 1913 op dat er in *De Zuid-Willemsvaart* verslagen van raadszittingen voorkwamen die volgens het opschrift officieel waren, maar die aan juistheid te wensen overlieten. De burgemeester lichtte toe dat *De Zuid-Willemsvaart* wel een kopie ontving van het verslag dat door de van gemeentewege aangewezen stenograaf werd opge maakt, maar dat dit verslag daarom nog niet als officieel kon worden beschouwd. Overigens liet de

kwaliteit van het werk van de stenograaf naar de mening van het college van B. en W. te wensen over. De proeftijd van A. de Kroon zou dan ook niet worden verlengd. Zo eindigde de discussie over dit onderwerp.

De gemeente moest nu snel op een andere stenograaf uit. Onder de sollicitanten voor het werk bevond zich zelfs de jonge Willem Drees uit 's-Gravenhage, destijds werkzaam bij de Staten-Generaal. Drees had een uitstekende naam als stenograaf. Of hij door die reputatie ook persoonlijk door de gemeente is benaderd kon niet meer worden nagegaan.

Het leek Drees in ieder geval de moeite waard een graantje uit Helmond mee te pikken. Maar kennelijk vormden zijn tarieven, die natuurlijk evenredig hoog aan de kwaliteit van zijn prestaties waren, voor de gemeente Helmond een belemmering om met hem in zee te gaan. Het college van B. en W. heeft nooit gebruik gemaakt van het aanbod van de thans beroemde sociaal-democraat, wiens politieke loopbaan toen nog moest beginnen.

Drees wilde de gemeente voor een stenografisch verslag f.60.- per raadsvergadering in rekening brengen, reis- en verblijfkosten vanuit 's-Gravenhage inbegrepen. Als vergaderingen langer dan drie uur gingen duren stelde hij voor het bedrag te vermeerderen *"met f 7.50 voor elk half uur, of deel daarvan, boven de 3 uur"*. Het zou Drees ook niet altijd mogelijk zijn het verslag binnen tweemaal vierentwintig uur af te leveren, schreef hij op 23 december 1913. De voor het uitwerken nodige tijd was afhankelijk van de duur van de raadsvergadering en ook wel van de vraag of Drees in de volgende dagen in de Kamer moest stenograferen. Hij vervolgde : *" Ik vertrouw, dat, wanneer mij de opdracht gegeven*

wordt, U er mede accoord zult gaan, dat ik bij eventuele verhindering voor sommige vergaderingen, mij laat vervangen, indien mogelijk door een ander Kamerstenograaf en in elk geval door een collega voor wiens bekwaamheid ik insta. In de hoop, dat ik met uwe opdracht zal worden vereerd. Hoogachtend, (w.g.) W. Drees. "

GOEDKOPE OPLOSSING VAN DE PROBLEMEN

Zoals gezegd sleepte Willem Drees de opdracht niet in de wacht en koos de gemeente Helmond uit zuinigheidsoverwegingen voor een andere oplossing. In de notulen van de op 29 juli 1914 gehouden raadsvergadering treffen we een voorstel van het college van B. en W. aan om f.120,- beschikbaar te stellen voor het opmaken van de verslagen van de gemeenteraadsvergaderingen. Uit de bijlagen tot de notulen valt de gang van zaken betreffende het stenografisch verslag te herleiden. Door het besluit van het college van B. en W. van Helmond d.d. 7 januari 1914 was de hoofdcommies ter gemeentesecretarie belast met het opmaken van de verslagen van de gemeenteraadsvergaderingen. Reeds eerder werden hem deze werkzaamheden opgedragen bij afwezigheid van A. de Kroon uit Gemert. De hoofdcommies werkte de verslagen steeds buiten zijn kantooruren uit. Omdat de krant zo spoedig mogelijk over de tekst wilde beschikken kwam de zaak voor de ambtenaar steeds neer op avondwerk en meestal ook op nachtwerk. Het opmaken van de raadsverslagen moest als buitengewoon werk van de secretarieambtenaar worden beschouwd. Vandaar het plan om er een bedrag van f.120,- voor ongeveer twaalf vergaderingen per jaar voor uit te trekken. Aan A. de Kroon was destijds een jaarlijkse vergoeding van f.225,- toegekend. De gemeenteraad ging op 29 juli 1914 met de

voorgestelde beloning akkoord , niet nadat er nog een korte discussie over had plaatsgevonden. Het raadslid *G. Coovels* stelde de vraag of de gemeentesecretaris niet wettelijk verplicht was de notulen op te maken. Volgens de burgemeester was de gemeentesecretaris echter alleen verplicht een relaas van de genomen besluiten te geven. De burgemeester wees op het billijke van de voorgestelde beloning aan de ambtenaar omdat het opmaken van het verslag een inspannend en moeilijk werk was; vooral ook gelet op de tijdsdruk om het bij *De Zuid-Willemsvaart* zo snel mogelijk, namelijk binnen tweemaal vierentwintig uur, te kunnen afleveren. *A. Schulte* wierp nog tegen dat de raadsleden pas verbeteringen in de notulen konden aanbrengen, wanneer het publiek de notulen al in de krant had gelezen. Zijn bezwaar bleek echter achterhaald, want de redactie van *De Zuid-Willemsvaart* was eerder van gemeentewege al verzocht boven het verslag het woord "officieel" weg te laten, opdat de raadsleden geen verantwoording zouden hoeven dragen voor wat in het verslag was opgenomen.

't Bedrag van f 120.- werd later, in de gemeenteraadsvergadering van 25 april 1916, verhoogd tot f.370,-. De reden van deze verandering komt niet in de notulen voor; het besluit is door de gemeenteraad met algemene stemmen genomen. Genoemd bedrag bleef dus nog ver onder de tarieven die Willem Drees in 1913 had willen bedingen.

PERSOONLIJKE BRIEF

Ruim een jaar naderhand kwam het onderwerp van het opmaken van gemeenteraadsverslagen opnieuw in de gemeenteraad aan de orde en wel op 27 en 28 juli 1917. De leraar stenografie *C. van Luyt* uit Woensel had de burgemeester van Helmond, *Marinus van Hout*,

privé een brief gestuurd. Daarin verzocht de afzender om betaling van voor het *Nieuwsblad van Helmond* geleverde verslagen van gemeenteraadsvergaderingen. Hoewel de brief voor de burgemeester privé was bedoeld, wilde deze het stuk toch in de gemeenteraad behandeld zien omdat het de geldmiddelen van de gemeente, waarover de burgemeester alleen niet kon beslissen, betrof. Er ontspon zich toen een korte, felle discussie tussen de burgemeester enerzijds en de raadsleden *J. Kam* en *J. Matthijssen* anderzijds over het feit of de burgemeester wel gerechtigd was dit persoonlijk stuk in de raad te brengen. Daar de burgemeester ondanks de tegenstand de brief in de raadsvergadering besprak en vervolgens adviseerde het stuk voor kennisgeving aan te nemen, verliet het raadslid *J. Matthijssen* de zaal tijdens de stemming. De brief werd niettemin overeenkomstig het advies van de burgemeester (en de wethouders) voor kennisgeving aangenomen; hetgeen betekent dat *C. van Luyt* geen antwoord heeft ontvangen. De Helmondse gemeenteraad vond het niet nodig omdat aan de stenografieleraar nooit opdracht voor het maken van gemeenteraadsverslagen was gegeven. Er hield zich immers al een ambtenaar met deze taak bezig.

De inhoud van de bewuste brief, die hierna als illustratie van de toenmalige problemen tot besluit letterlijk zal worden weergegeven, toont aan dat het pad van stenografen destijds niet over rozen is gegaan. Benijdenswaardig lijkt me hun taak, die zonder de moderne hulpmiddelen waar wij tegenwoordig over beschikken moest worden uitgevoerd, niet te zijn geweest. Voor hun "ploeteren", zoals *C. van Luyt* het uitdrukte, werden ze matig beloond. In het laatste gedeelte van de brief komt ook duidelijk uit waarom deze stenografieleraar de voorzitter van de gemeenteraad privé had aangeschreven. Hij maakte bij burgemeester *Marinus van Hout*, de bekende bevorderaar van het plaatselijk handelsonderwijs, onverholen reclame

voor het stenografiesysteem-Groote om er te Helmond een cursus in te kunnen komen geven. Wellicht moet daar de oorzaak van het bezwaar dat de raadsleden J. Kam en J. Matthijssen tegen de behandeling van deze brief tijdens de gemeenteraadsvergadering van 27 en 28 juli 1917 inbrachten worden gezocht.

SCHRIFTELIJKE KLACHTEN EN RECLAME.

De tekst van de brief van C.G.H. van Luyt, leraar stenografie te Woensel, luidde als volgt:

"Woensel, 5 juli 1917. Privé. Den Edelachtb. Heer M.v. Hout, Burgemeester, Helmond.

Edelachtbare Heer, Gelieve mij te excuseeren, dat ik eenige oogenblikken van uw kostbaren tijd in beslag kom nemen om met Uw zeer te waardeeren hulp een kwestie tot oplossing te brengen.

Om tot dat resultaat te komen zal ik U even de zaak uiteen zetten. Op een advertentie destijds geplaatst in de Meierijsche Courant, waarin een stenograaf gevraagd werd, schreef ik in en kwam alzoo in handen van den Heer W. Verhallen Jr., die in de financiële wereld nu niet zoo gunstig bekend schijnt te staan en van wie aardige staaltjes verteld worden.

Ik kwam dan op 17 Maart naar ik meen voor het eerst naar Helmond om de Gemeenteraad stenografisch te rapporteeren, volgens Verhallen voor een Combinatie Contra-Burgemeester en Contra-Zuidwillemsvaart. Daar echter in die zelfde vergadering besproken werd en ook besloten een stenografisch verslag als notulen te laten maken, vermoedde ik met eenigen grond, dat mijn verslag het officieële zou zijn.

Het eerste verslag was niet erg meegevallen schreef men mij, maar het was ook voor het eerst.

Ik kwam dan al voor de tweeden keer op een vergadering met een reuzenprogram n.l. op 19 April. Bij die gelegenheid betaalde Verhallen mij de kosten van de eerste Vergadering, en liet verder ook op mijn herhaald schrijven, niets van zich hooren.

Voor de nota mijner onkosten, waarvoor ik n.b. 11 uur had zitten ploeteren trok ik nu per 5 Juni op hem per postkwitantie met 14 dagen zicht, welke ik hierbij als overtuigend bewijs insluit als zijnde tweemaal geweigerd.

Nu moet ik wel toegeven, dat mijn verslag niet letterlijk is of zulks ook nooit zijn kan.

Als U weet, dat een stenograaf in de Kamers, vak-lui dus, slechts 10 minuten de snelheid van het gesproken woord kunnen volgen en dan naar huis gaan, terwijl de stof dan nog bestaat in goed geredigeerde redevoeringen, dan zal het U duidelijk zijn, dat het een onmogelijkheid is om door één persoon een woordelijk verslag van de Gemeenteraad te maken.

Daar Verhallen de non-chalanche zoo ver drijft, dat hij geen teeken van leven meer geeft, ben ik zoo vrij U als burgemeester van Helmond en voorzitter van den raad te verzoeken, behulpzaam te zijn bij het loskrijgen van dit bedrag, dat toch van gemeentewege betaald zal worden. Ik heb daar immers mijn beste krachten aan gewijd en mijn nachtrust ervoor opgeofferd, bovendien nog reiskosten gemaakt.

Verder zou ik mij dan gaarne willen aanbieden om weer opnieuw te beginnen met verslagen te maken van Uwe geachte College-vergaderingen, maar niet door bemiddeling van meer genoemd heer.

Ik zou mijn condities dan stellen als volgt:

Ik zal de verslagen voorloopig gratis maken, d.w.z.

tegen vergoeding van reis- en verblijfkosten, tot op het tijdstip, dat mijn verslagen aan de gevraagde kwaliteit zullen voldoen.

Als ik de Heeren zoowat begin te kennen gaat het natuurlijk veel gemakkelijker om ze te volgen.

Vanaf dien tijd zal ik dan f.1.- per uur rekenen voor opnemen en uitwerken.

Een en ander doe ik natuurlijk hoofdzakelijk voor reclame van ^vSysteem "Groote" waarin ik doceer, en om in de gelegenheid te komen te Helmond een cursus daarin te geven.

U, Edelachtbare, bij voorbaat dankende voor de te nemen moeite, zie ik gaarne Uw antwoord tegemoet en hoop nu gunstige resultaten te bereiken.

Intusschen teeken ik met de meeste hoogachting,
Uw Edelachtb. dw.dn. (w.g.) C. van Luyt. "

De titel van het artikel in steno (systeem Groote).

1. 21 C - 42 1234

Aanhef van de brief van W.Drees, stenograaf aan de burgemeester van Helmond, d.d. 23-12-1913 (Adm.Arch.Hm, 1913, dossier 111d)

~~1976~~ D.

W. DREES,

STENOGRAF

AN DE STAATSGENERAAL

te Buitenvoort 1914.

i. G. van der, 23 Dec. '13.

Archief Helmond
Dossier No. 1114.

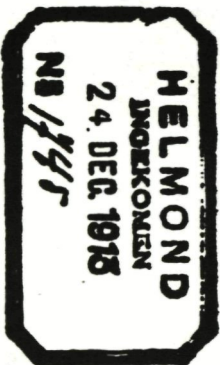
Den Edelachtbaren heer Burgemeester van

Helmond.

Edelachtbare heer,

In antwoord op uw schrijven dats 13 dezer, No. 1745, zoo

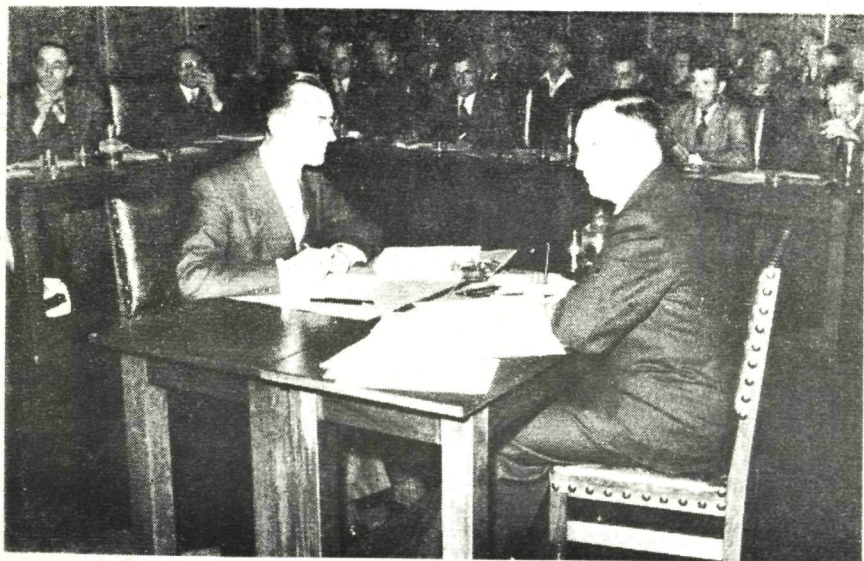
ik de eer u naar te deelen, dat door my voor het leveren van een steno-
grafisch verslag van het desondanks in te plaatsvindende van uwe gemeente,
zou worden berekend f 50.-, zegge: zettij sulden, oer verrijking, reis-

Gemeentelijk Archiefdienst van Helmond

Administratief archief van Helmond:

- 1913, dossier 111 d;
- notulen van de gemeenteraadsvergaderingen d.d. 8 november 1913, 29 juli 1914, 25 april 1916, 27 en 28 juli 1917.

Notulisten: Th.Hendriks (links) en W.J.Clarijs tijdens de gemeenteraadsvergadering van 1 september 1953 (Foto Prinses)

DE CAPUCIJNEN IN HELMOND

Pater Gentilis van Loon

Pater Fabius J. Beelen

INLEIDING.

In 1890 omvatte de Lambertusparochie nog heel de stad Helmond. Zij telde ongeveer 8500 gelovigen. Op zondagen was de kerk veel te klein. Meermalen had men geprobeerd in de stad een tweede parochie te stichten, maar iedere keer liepen de plannen op niets uit.

Toen het stichten van een nieuwe parochie onmogelijk bleek, namen enkele vooraanstaande Helmonders het initiatief om langs andere wegen tot uitbreiding van kerkruimte te komen. Zij gingen op zoek naar paters, die bereid waren zich in Helmond te vestigen en bij hun klooster een openbare kerk te bouwen. Die kerk zou dan een bijkerk van de Lambertus kunnen zijn, zonder dat de parochiegrenzen veranderd hoefden te worden.

DE STICHTING VAN HET KLOOSTER

Hun eerste gedachten gingen uit naar de Capucijnen, die vanuit Handel bekend waren. Reeds op 10 juli 1891 kocht *W. Prinzen*, de grote gangmaker van het plan, in de Molenstraat de tuin "Vredelust" en enkele aangrenzende terreinen, die hij bestemde tot toekomstige plaats voor de paters. Vredelust was in die tijd een bekende Helmondse ontspanningsgelegenheid, waarvan het centrum gevormd werd door een schietbaan voor handboogschutters.

Waarschijnlijk gebeurde deze aankoop voordat met de Capucijnen te Handel enig overleg gepleegd was. Dit moet pas in de nazomer van dat jaar hebben plaatsgehad. Want eerst in de week van 16 oktober 1891, toen de Nederlandse Capucijnen te Tilburg hun driejaarlijks kapittel hielden, stelden de Handelse afgevaardigden het nieuwe hoofdbestuur van het Helmondse verzoek op de hoogte.

Dit verzoek moet gunstig ontvangen zijn, want reeds op 5 november reisde *W.J. van der Putten*, architect en vader van de een jaar tevoren ingetreden frater Bernardus, namens de pastoor en het kerkbestuur van de Lambertusparochie naar Tilburg om bij de provinciaal van de Capucijnen het Helmondse verlangen nader toe te lichten en te bepleiten. Twee dagen later bracht de provinciaal van de Capucijnen *Albertus van Drunen*, een informatief bezoek aan *Mgr. Godschalk* te Den Bosch. Deze antwoordde echter dat reeds "*andere paters*" (het waren Dominicanen) gevraagd hadden zich te Helmond te mogen vestigen en dat aan hen de voorkeur gegeven moest worden.

Op 11 december evenwel schreef de bisschop aan de provinciaal dat de "*andere paters*" van hun voornemen hadden afgezien, zodat een officieel verzoek van de

Capucijnen om zich in Helmond te vestigen in welwillende overweging zou worden genomen.

Op 21 december werd dit verzoek ingediend. Twee dagen later schreef de bisschop terug, dat hij eerst het kapittel en de plaatselijke pastoor moest horen, maar dat zijn beslissing over goed veertien dagen genomen kon worden.

Voordat de veertien dagen voorbij waren, op 3 januari 1892, overleed *Mgr. Godschalk*. De Capucijnen begrepen dat daardoor het antwoord wel langer zou uitblijven. Maar toen zij op het eind van de maand nog niets gehoord hadden, informeerden zij bij de vikaris-generaal *A. van de Laar*, hoe het met hun aanvraag stond. De vikaris moest antwoorden, dat hij noch in de nagelaten papieren van de bisschop, noch op het bureau van de sekretarissen, de bedoelde aanvraag kon vinden. Maar als ze snel opnieuw werd ingediend, kon ze op 8 februari door het kapittel behandeld worden. Aldus geschiedde.

De kapittelvergadering van 8 februari besliste echter, dat zij op dit punt geen besluit wilde nemen, zolang er geen bisschop was.

Dit vertraagde de Helmondse zaak met meer dan zeven maanden. Eerst op 27 mei werd *W. van de Ven* benoemd tot bisschop van Den Bosch. Op 7 juni bracht *W. Prinzen* hem een bezoek om de Helmondse zaak toe te lichten en op een spoedige beslissing aan te dringen. Op 28 juni deed de pastoor van de Lambertusparochie, *W.L. van Asten* hetzelfde. Beiden kregen de verzekering, dat de zaak zo spoedig mogelijk zou worden afgewerkt, maar meer niet.

Op 17 juli zou het een jaar geleden zijn, dat *W. Prinzen* het terrein aan de Molenstraat gekocht had, met de bedoeling dat daar de nieuwe kerk gebouwd zou worden. Pas in het begin van deze maand ontdekten men dat, wanneer binnen het jaar na registratie

een bezit op een andere eigenaar werd overgeschreven, hiervoor nauwelijks een half procent transportkosten betaald hoefden te worden, terwijl in andere omstandigheden zes procent gevraagd werd. Er zou dus flink gespaard kunnen worden wanneer de overdracht van de grond vóór 17 juli plaatsvond. Maar daarvoor moest men tevoren zekerheid hebben dat kerk en klooster hier inderdaad gebouwd konden worden. Met dit financiële argument ging men opnieuw bij de bisschop op spoed aandringen en ditmaal had men konkreet succes. De goedkope transportkosten konden nog juist gehaald worden.

Opmerkenswaard is, dat de eigendom van de grond op naam werd gezet van het kerkbestuur van de Lambertusparochie. Ook de gebouwen kwamen later op deze naam. De kerk werd trouwens door de bisschop niet erkend als openbare kloosterkerk, zoals normaal zou zijn geweest, maar als een rektorale hulpkerk zonder eigen territorium: de zaken van zielzorg en uitbreiding van kerkruimte stonden voorop. In de loop der jaren kreeg men met deze eigendomsregistratie verschillende moeilijkheden, vooral vanwege de belasting, die door het kerkbestuur van Lambertus betaald, maar op de Capucijnen verhaald moest worden. Pas in 1935 is heel het terrein als eigendom van de Capucijnen geregistreerd.

Onmiddellijk nadat de bisschop tot oprichting van kerk en klooster verlof gegeven had, begon men te spreken over de financiëring. Omdat de nieuwe kerk werd opgericht tot ontlasting van de parochiekerk, was het kerkbestuur van mening dat de Lambertusparochie een flinke bijdrage moest leveren, ongeveer gelijk aan de hulp die verleend zou worden wanneer een nieuwe parochie werd opgericht. Op 21 juli ging 'n vertegenwoordiging van 't kerkbestuur, onder wie *burgemeester van Hoeck*, naar Den Bosch om voor een dergelijke bijdrage bij de bisschop te pleiten. Maar omdat er een precedent met onvoorzienbare gevolgen

door geschapen zou worden, meende de bisschop een dergelijke bijdrage niet te kunnen toestaan. Wel wilde hij in overweging nemen of het, gezien de bijzondere omstandigheden, niet mogelijk was, dat de parochie jaarlijks een bepaalde toelage aan de nieuwe kerk verleende, maar daarover wilde hij eerst het kapittel raadplegen.

De delegatie ging naar huis in de stellige overtuiging, dat er flink geholpen zou kunnen worden. Doch reeds twee dagen later liet de bisschop weten, dat hij noch een bijdrage-ineens, noch een jaarlijkse toelage uit de parochiekas kon toestaan.

De enige mogelijkheid om de Capucijnen financieel te steunen, was nu nog een openbare kollekte. Reeds daags daarna, een zondag, werd in alle kerkdiensten afgekondigd, dat de Capucijnen in de stad een omgang zouden houden voor een bijdrage aan een door hen op te richten kerk en klooster aan de Molenstraat. Deze omgang werd bijzonder aanbevolen "*in de milddadigheid van de meer gegoeden*".

In dezelfde week had de omgang plaats. De provinciaal persoonlijk, in gezelschap van de gewezen gardiaan van Handel, bezocht 26 geselecteerde adressen. Twee andere paters bezochten de overige inwoners van de stad. In hun rapport staat dat ze overal goed ontvangen en flink geholpen werden. Alleen aan de overkant van het kanaal leverde de kollekte weinig op, begrijpelijk, want de overkant had al jaren betoogd, dat daar de tweede kerk van Helmond moest komen en nu werd ze juist aan het andere uiteinde van de stad opgericht.

In totaal werd door deze omgang in enkele dagen tijds f. 43.137,- bijeengebracht, niet meegerekend de bijdragen die voor de toekomst waren toegezegd. Velen wensten in jaarlijkse termijnen iets te geven. Anderen beloofden meubilair of een deel van de kerkinrichting. Enkele boeren stelden liever paard en kar

een paar dagen beschikbaar dan dat zij geld gaven.

Het is moeilijk om een bedrag van f.43.000,- in 1892 om te zetten in de huidige geldswaarde. Enig houvast heeft men aan de brandverzekering, die enkele jaren later werd afgesloten. Het gereedgekomen gebouw met inventaris werd toen geschat op f.77.000,-, zodat men kan zeggen dat ruim de helft van de bouw- en inrichtingskosten van kerk en klooster door de Helmondse bevolking in enkele dagen tijds werd bijeengebracht.

De volgende maand, augustus 1892, werd begonnen met het leggen van de fundamenteën. Dit was klaar toen op 3 december de vorst inviel. In het voorjaar van 1893 kon men weer vroeg beginnen. Bij het naderen van de winter was alle buitenwerk gereed. Op 12 maart 1894 vestigden de eerste drie bewoners zich in het klooster. Er was toen nog veel te doen. Pas in juni kon heel het huis betrokken worden. Op 29 juni werd de kerk in gebruik genomen. De kloosterstichting in Helmond was een feit.

KLEINE EN GROTE DINGEN

Wat moet uit de ruim vijfenzeventig-jarige geschiedenis van dit klooster verteld worden? Het is een geschiedenis, die een aaneenschakeling is van in hoofdzaak kleine, onopvallende gebeurtenissen, niet waard om ze te onthouden. Wat er gebeurd is in de stilte van de biechtstoel en de beslotenheid van de spreekkamer, wat er aan religieuze kracht is uitgegaan van de dagelijkse kerkdiensten en wat er aan hulp verleend is via de voordeur: *het behoort tot het wezenlijke van de functie van dit huis, maar het komt niet in de krant of het archief.* Alleen de *uitzonderlijke gevallen* worden voor het nageslacht vastgelegd, maar zijn ze het belangrijkste?

"De kerk was zo vol, dat meerderen zijn heengegaan, wijl ze niet meer binnen konden komen " lezen we in 1909. In 1917 staat er: "De toeloop was enorm, zodat de politie moest gerekwireerd worden om de orde bij het inkomen en verlaten van de kerk te handhaven ". En in 1933: " De mensen stonden kop aan kop van voor tot achter in de kerk. Na de eerste avondpreek stonden alweer honderden te wachten voor de tweede avondpreek. Vier politie-agenten en enkele broeders hebben elke dag de orde zo goed mogelijk gehandhaafd en het opdringen gematigd ".

Maar hoeveel preken, konferenties en kursussen zijn er niet gegeven, waarvan de geschiedschrijver in het geheel geen weet heeft ? Uit de geschiedenis van het klooster en zijn aktieradius lichten wij enkele markante personen en werkzaamheden, die de capucijnenvestiging in Helmond een eigen gezicht gegeven hebben en die op de stad van grote invloed zijn geweest.

PATER ILDEPHONSUS EN DE REKLASERING

We beginnen met *pater Ildephonsus*. Hij was 34 jaar toen hij in 1910 in Helmond kwam wonen. Hij kwam uit Breda, waar hij het eerste R.K. Consultatiebureau voor drankzuchtigen had opgericht. Ook te Helmond stichtte hij, op 11 februari 1911, zulk een bureau. Een aantal medewerkers zocht de drankzuchtigen op. Als zij de wens te kennen gaven van de drank af te komen (wat ze op hun nuchtere ogenblikken allemaal deden) werden ze verwezen naar het bureau , dat tweemaal per maand zitting hield in het Gasthuis op de Markt. Het bureau gaf de drinkers adviezen en hulp, het bemoedigde en begeleidde hen.

Een jaar later werd in de kerkstraat een *alcoholvrij lokaal* geopend. Het bood de drankzuchtigen een ont-

spanningsgelegenheid zonder dat zij tot het drinken van alcohol verleid of gedwongen werden.

Het bijzondere van dit lokaal was, dat het ook bezocht werd door drankbestrijders en medewerkers van het bureau, die niet alleen voor gezelligheid zorgden, maar ook voorkwamen, dat het bezoek van dit lokaal tot een publieke schande werd.

De zaak liep zo goed, dat reeds na een half jaar het lokaal moest worden uitgebreid. Wederom een half jaar later week men uit naar een groter gebouw aan de Heuvel, dat in 1917 vervangen werd door het *Sobriëtasgebouw* in de Beelsstraat .

In die tijd was het werk reeds aanmerkelijk uitgebreid. In 1914 begon men met de reklassering, die in 1917 zijn officieel statuut kreeg.

Niet alleen drankzuchtigen, maar allen die met de justitie in aanraking waren geweest, werden geholpen bij het zich weer aanpassen in de maatschappij. Allerlei vormen van wangedrag en onaangepastheid kwamen daardoor onder de zorg van de vereniging.

Uit een kaartclub in het alcoholvrij lokaal was de vereniging "*Onderling vermaak*" ontstaan , in het begin een ontspanningsvereniging, die echter al spoedig ook de kulturele ontwikkeling van haar leden bevorderde en uitgroeide tot een bloeiende vereniging met veelzijdige activiteiten. Dat in de zaal van "*Onderling Vermaak*" thans het Kunstcentrum gevestigd is en dat op deze plaats de toekomstige schouwburg geprojecteerd is, is bijna een natuurlijke ontwikkeling.

Om het werk van *Pater Ildephonsus* naar juiste waarde te schatten, moet men de maatschappelijke toestanden in Helmond in het begin van deze eeuw kennen. Als de voornaamste redenen van de drankzucht noemt *Ildephonsus* in zijn vele toespraken, jaarverslagen en dagbladertikelen:

1. het groot aantal krotwoningen van dikwijls niet meer dan één kamer, waar geen enkele gezelligheid te vinden is en waar een slonzige huisvrouw ook geen enkele gezelligheid kan scheppen;
2. de uitputtende fabrieksarbeid, die door zijn een-tonigheid en zijn lange duur alle eetlust verdrijft, zodat alleen nog de drank de vermoeidheid kan opheffen.
3. de gewoonte om het weekloon in het openbaar te doen uitbetalen door de werkbaas, die dan verwachtte, dat hem door zijn ondergeschikte een rondje werd aangeboden. Hierdoor werd het drinken op vrijdagavond tot 'n maatschappelijke dwang, waaraan niet te ontkomen was;
4. het ontbreken van ontspanningsgelegenheid in het weekend. Na de zware vrijdagse loonavond werd er op zaterdag niet hard gewerkt. Op zaterdagavond begon het drinken opnieuw, en op zondagmiddag werd het voortgezet. *"'s-Maandags trekt door de stad een hele bende rond om te bedelen"* konstateert Ildephonsus in een van zijn jaarverslagen, omdat dan het weekloon al helemaal op is;
5. De klandestiene drinkgelegenheden. Behalve de 70 gelegenheden met "vergunning" die de stad telde en die over het algemeen ook volgens het oordeel van Pater Ildephonsus, geleid werden door gewetensvolle mensen, waren er de "stille kroegen", de ongeveer 90 "bierhuizen" en de 25 particuliere woningen en snoepwinkeltjes, die klandestien alcohol schonken. Hier kon men op krediet drinken, men kon er allerlei zaken verpanden en men kreeg ook nog ingeschonken wanneer men reeds te veel op had. Vrijwel bij iedere gelegenheid waarschuwde Ildephonsus tegen deze "stille" kroegen, die dikwijls in heel de stad

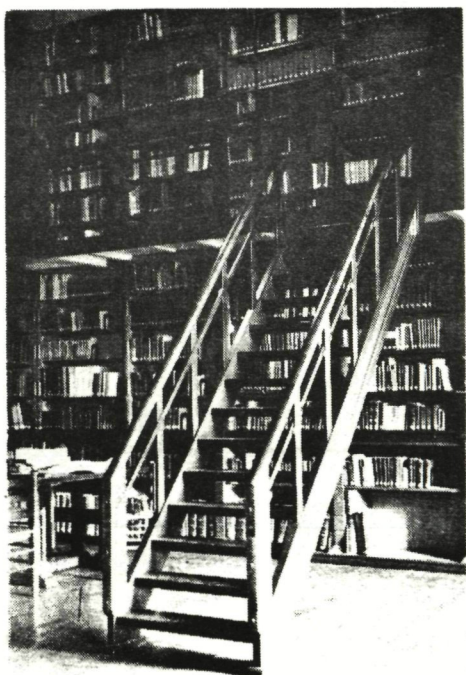
als zodanig bekend stonden. Maar het duurde jaren, voordat de publieke opinie zodanig gevormd was, dat de politie er met voldoende kracht tegen kon optreden.

Uit het voorgaande is wel duidelijk, dat de "*waterpater*" zoals Ildephonsus genoemd werd, allerminst een monomane drankvijand was. Hij overzag heel het terrein, met al zijn mistoestanden en de oorzaken daarvan. Het drankmisbruik zag hij als een groot gevaar (en dat was het in die tijd), maar niet exclusief als het enige gevaar. Daardoor kon zijn op beperkt terrein begonnen werk in korte tijd uitgroeien tot een instituut voor algemene maatschappelijke hulpverlening. Typerend is dat zijn bureau, met al de vertakkingen die het in de loop der jaren gekregen heeft, in de zestig jaar van zijn bestaan door niet meer dan drie personen geleid is: de *paters Ildephonsus, Patricius en Othmarus*.

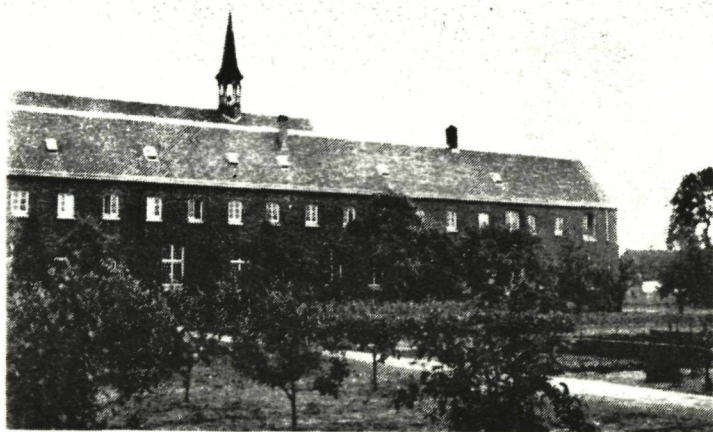
wordt vervolgd.

Het interieur van de Paterskerk (G.A.H., Topografisch-Historische Atlas, reg.volgnr. FK III-E-2-46).

De bibliotheek van het Capucijnenklooster (G.A.H., Topografisch-Historische Atlas, reg.volgnr. FK III-E-2-45).

De zijgevel van het voormalige Capucijnenklooster (nu Zuid-Ende)
(G.A.H., Topografisch-Historische Atlas, reg.volgnr. FK-III-E-
2-39).

MILIEU-VERONTREINIGING IN HET VERLEDEN.

JAN ZEEUWEN

Het riviertje de Aa, dat vlakbij de astense Meeuwenkolonie in het ven van De Zevenmoeren ontspringt en in 's-Hertogenbosch eindigt, was ook in het verleden vaak onderwerp van gesprek.

Zo diende schout Marcus van Gerwen reeds vóór 1634

een plan in dat het Luikse gebied, via waterwegen, zou verbinden met 's-Hertogenbosch. Hiertoe zou de Aa worden gekanaliseerd, zodat het eindstuk al was gerealiseerd. Mogelijk omdat onze provincie een win-gewest was en niets aan het water- en weggennet werd gedaan, kwam hiervan weinig terecht.

Wel was de Aa in de periode 1627-1709 bevaarbaar voor pleiten, lange platte vaartuigen met weinig diepgang, zodat van een druk gebruik geen sprake was. Gelukkig was de rivier, volgens oude geschriften, "seer visch-rijck", maar de vangst kwam vóór 1794 aan de heer van Helmond toe, die het visrecht op de rivier bezat. Hiertoe viste hij zelf of huurde werklui, die hier-voor betaald werden in munt of natura.

Met de komst van de Fransen in 1794 vervielen veel voorrechten van de adel, waaronder het visrecht. En weer kwam de bevaarbaarmaking ter sprake. Onder de franse bezetting was koning Lodewijk Napoleon hiervan een sterk voorstander en hij pleitte tevens voor het verbreden en uitdiepen van de Dommel, zodat èn Eindhoven èn Helmond gebaat zouden zijn.

Ook Wesselman van Helmond, die gronden in de Peel bezat en deze wilde ontginnen ijverde voor een schone Aa en Peelkanalen, zodat meststoffen voor de gronden konden worden aangevoerd.

Van al die goede plannen kwam niets terecht, zodat Aa en Dommel vanaf 1706 praktisch onbevaarbaar waren. Toch was er een lichtpunt; immers onze prille indus-trie maakte van het water van het riviértje gebruik: de brouwerijen voor hun bier en de textielververijen om hun verfafvalstoffen te lozen.

Omdat de spoelvlotten van een ververij juist vóór de buis van brouwer Timmermans (de latere burge-meester 1832-1847) uitmondde, verzocht hij de Ge-deputeerde Staten de ververijen Smulders en Sutori-us te gelasten hun spoelvlotten te verwijderen. De

eis, dat deze hun verfketels niet meer in de Aa mochten laten leeglopen, vond hij zeer redelijk.

Ofschoon Gedeputeerde Staten hierop gunstig beslisten, kwam in de praktijk van verwijdering bijna niets terecht en behoeften de ververijen, de grote althans, hun bedrijven niet te verplaatsen. Toch nam de Gemeenteraad het voorstel tot verbod van lozing aan, tot grote woede van fabrikant Willem Prinzen, die verklaarde: " Eén bierbrouwer kan toch de voorspoedige bloei van onze fabrieken niet tegenhouden. Nog nooit is in de zomermaanden gebrouwen. Nog nooit zijn er klachten geweest over het spoelen, dat toch al vijf en twintig jaar plaatsvindt. Drie van de vier brouwerijen klagen in het geheel niet ".

En hij was beducht voor de gevolgen, omdat al twee kleine bedrijven hadden moeten sluiten. Toch zou dat geringe profijt van de Aa voor onze ververijen en brouwerijen niet opwegen tegen de voortdurende overstromingen van de rivier, die grote schade berekkenden aan de landbouw. Het Waterschap Het Stroomgebied van de Aa had een taak in deze en beperkte door haar strijd een schade, die eeuwenlang aanzienlijk was.

In 1962 werd de Oude Aa, die ook door de kasteeltuin stroomde, overkluisd en verder het deel langs de modezaken van Oorschot en Luyben en slijterij van Will; plus een deeltje van de Watermolenwal, de Elzas.

Voorbij was de stank, die de Aa vooral in de warmere zomermaanden, verspreidde. Het milieu was weer iets gezonder geworden, vooral in ons koopcentrum, de Veestraat. Ook waren er, in de loop van tijden, enkele mensen in verdronken, vooral door de primitieve stadsverlichting.

Overkluizing: een winstpunt voor ons centrum, vooral nu de Veestraat voortaan voetgangersdomein is en

ook door mensen uit de regio druk wordt bezocht. Ofschoon het naburige Eindhoven, ook voor Helmonders, een bijzonder aantrekkelijk centrum heeft met vooral op de Markt grote, gezellige terrassen. Een trekpleister zelfs voor het noord-limburgse, waar men soms de duitse kopersvloedgolf wil ontlopen en de gezelligheid van Demer-Rechtestraat-Stratumseind en het aangrenzende prefereert. Ook hier een gedeeltelijke overkluizing van de rivier de Dommel binnen eindhovens grondgebied, zodat de hinderlijke geur binnen de perken blijft.

Datzelfde gold voor de helmondse Aa, waarin in het verleden vaak werd gezwommen; ook in het veel te kleine, toenmalige, zwembad en in ons kanaal de Zuid-Willemsvaart. Dat werd gememoreerd, toen in 1938 de oudste helmonder, bijna 100, door een journalist werd geïnterviewd. Op de stereotype vraag, hoe hij zó oud was geworden, antwoordde deze dat hij dagelijks een paar borreltjes had genoten en volop had gerookt, maar voegde hij er heel lakoniek aan toe: ".....as ik vruger nie zo veul in d'Ao ha gelege, dan waar ik oud geworre !"

RECENSIES

Vlasbloem - of niet ? H.J.M. Kattestaart, P.C.B. Maarschalker-weerd en A.H. Meyer (red.), *Helmond 1966-1986. Extra uitgave van de Vlasbloem*. Gemeentelijke Archiefdienst van Helmond (Van Stiphout, Helmond 1986), 174 blz.

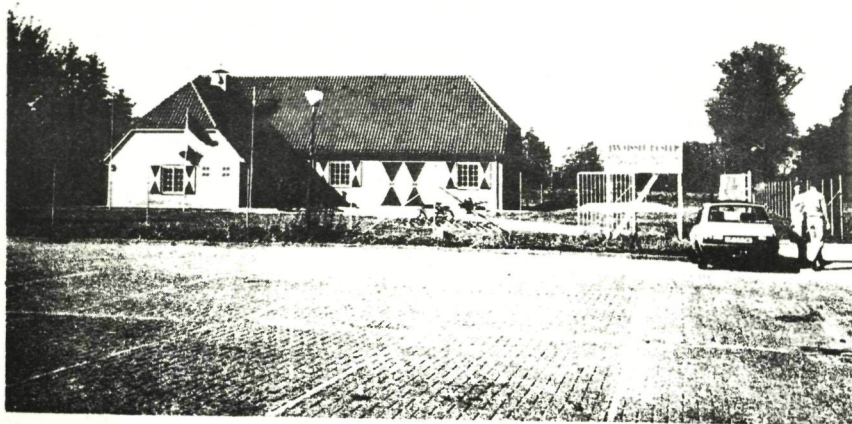
Een extra-uitgave van *De Vlasbloem* ! Afwijkend van de voorgaande - echte-jaarboeken door inhoud, omslag, aparte titel en bezetting van de redactie. Dat wijst er op dat de redactie een duidelijk onderscheid wenste met de voorgaande Vlasbloemen. En dat streven is ook terecht. Immers, de voorliggende uitgave is geen jaarboek en valt derhalve in principe buiten de reeds bestaande serie. Vraag is waarom dan toch de toevlucht genomen is tot de naam *Vlasbloem*. Is het om door de uitgave van deze populaire eigentijdse geschiedschrijving de verkoop van de serie te bevorderen ? Of is het omdat de uitgave uit het fonds van *De Vlasbloem* gefinancierd is ? Ik weet het niet, alhoewel ik vermoed dat beide redenen meegespeeld hebben. Maar dat doet er als zodanig ook niet toe. De uitgave valt voor wat betreft de naam in de *Vlasbloemserie*; voor wat betreft de gedachtengang daarachter niet. Maar laten we afstappen van deze theoretische aangelegenheid en ons wenden tot de uitgave zelf. De titel alleen is in principe al voldoende om de achtergrond voor de uitgave te ontdekken. A.H. Meyer erkent dat ook in het *voorwoord*. Primaire aanleiding voor de uitgave was natuurlijk het afscheid van burgemeester Geukers. Een legitieme aanleiding. *Helmond 1966-1986* is derhalve in eerste instantie een gelegenheidsuitgave. Maar A.H. Meyer is er in geslaagd om de motivatie voor de uitgave toch te verbreden. In een redenering achteraf stelt hij dat het begin van de periode iets meer was dan alleen de installatie van een nieuwe burgemeester. Voor Helmond ving op dat moment een snelle en wezenlijke ontwikkeling aan die het beeld van Helmond ingrijpend veranderde. Een redenering achteraf stelde ik hiervoor. Maar wel een die volkomen realistisch is en overeenkomt met de praktische ontwikkeling en derhalve inderdaad als motivatie voor de uitgave kan dienen. Laten we ons in eerste instantie eens beperken tot de uiterlijke vorm van het boekwerk. De vormgeving is gestoeld op die van de *Vlasbloem*-serie en dus is de met veel illustraties uitgeruste uitgave zeer aantrekkelijk om te zien. Dit mag gerust benadrukt worden; met veel andere uitgaven is dat immers niet het geval. Opmerkingen zijn natuurlijk mogelijk. Sommige inconsequenties vallen op: *Kasteel-Traversal* (blz. 7), *Kasteeltraverse* (blz.11), *Traversal* (blz.22); *Kasteel-Raadhuis* (blz.24), *kasteel-raadhuis* (blz.31); namen van stichtingen worden niet steeds op dezelfde wijze geschreven (bv. *Het Helmondse Draaiorgel*); *karnavals-zondag* (blz.10), *carnaval* (blz.22). Ook spelfouten, soms met humoristisch gevolg, zijn aanwezig: *naauwgezetheid in discipline*

(blz.7) moet zijn *nauwgezetheid en discipline; Geukers' stad* (blz. 8) moet zijn *Geukers stad; bruilof* (blz.14) moet zijn *bruiloft; vijfde* (blz.18) moet zijn *viijfde; Kuyper* (blz.27) moet zijn *Kuiper; bond-steam* (blz.32) moet zijn *bonds-team; helmond* (blz.35) moet zijn *Helmond; regionaal sociaal-cultuur werk* (blz. 35) moet zijn *regionaal sociaal-cultureel werk; Europaschappen* (blz.48) zal moeten zijn *Europaschepen; mozaïk* (blz.53) moet zijn *mozaïek; groeikerken* (blz.58) moet zijn *groeikernen; Helmond* (blz.110) moet zijn *Helmondse; we-thouder* (blz. 115) moet zijn *wet-houder; Ne* (blz.124) moet zijn *Na; in hoge beïnvloed* (blz. 124) moet zijn *in hoge mate beïnvloed; geappricieerd* (blz.129) moet zijn *geapprécieerd; subsultuur* (blz.147) moet zijn *subcultuur; Tschaykowsky* (blz.173) is nog steeds *Tschaikowsky*. Ziehier een aantal voorbeelden. We zijn niet volledig, maar hoewel er meer van dergelijke vergissingen te vinden zijn dan in de *Vlas-bloem*-serie valt het nogal mee. Terminste in vergelijking met andere recente uitgaven. Een paar andere kleinigheden: de vermelding van de datum 7 mei op blz. 72 is niet meer noodzakelijk; wat is de relatie tussen de foto op blz. 73 en de betreffende gebeurtenis op 31 augustus 1982 ?; op blz.75 sluit een alinea niet goed aan; de datum onder de foto op blz.87 klopt niet: 6 juli moet zijn 6 juni. Voordat we de afzonderlijke bijdragen wat nader gaan bekijken past een compliment. Het schrijven van eigentijdse geschiedenis is zeer moeilijk, vraagt van de schrijvers een afstand nemen van de gebeurtenissen, van het eigen subjectieve oordeel. A.H. Meyer stipt dit probleem aan in het *voorwoord*. Probleem bij deze uitgave is dan nog dat de meeste schrijvers zelf nauw betrokken zijn geweest bij de aspecten die zij beschrijven. De schrijvers en de redactie zijn zich bewust geweest van de moeilijkheden en zijn er in geslaagd in alle subjectiviteit zo objectief mogelijk te zijn. *H.J.M. Kattestaart* en *P.C.B. Maarschalkerveerd* tekenen voor de eerste bijdrage van de bundel: *Kronieken van Helmond 1966-1985* (9-88). De bijdrage neemt de helft van de bundel in beslag, maar geeft het wel en wee van de Helmondse gemeenschap in de afgelopen twintig jaar goed weer. Natuurlijk kon niet alles vermeld worden; natuurlijk is het een selectie, maar dan wel een die de loop van de geschiedenis van de afgelopen jaren duidelijk naar voren brengt. Het samenstellen van een kroniek is moeilijk. Het resultaat is ten alle tijde subjectief; het onderwerp is immers niet te objectiveren. Kritiek op de inhoud is ten alle tijde mogelijk. Dat wat door de een als uiterst belangrijk wordt beschouwd betekent voor een ander niets. Kritiek te leveren op grond van het feit dat de keuze subjectief is is niet terecht (*Traverse*). Het is de oudste vorm van geschiedschrijving en het wezenlijke kenmerk van deze vorm van historiografie is net subjectiviteit. Juist daar kritiek op uitoefenen betekent dat men niet op de hoogte is van de betekenis en eigenschappen van deze vorm van geschiedschrijving. Dat deze kritiek moet komen van de pers is in zekere zin ironisch. De pers doet immers niet anders dan kronieken schrijven. De keuze van de samen-

stellers is echter over het algemeen zeker te verantwoorden. Ze hebben zich goed van hun taak gekweten en het resultaat mag er wezen. Een goede gedachte was om lokale gebeurtenissen te plaatsen tegen een internationale achtergrond door de belangrijkste gebeurtenissen van een jaar eveneens te vermelden. Op die manier wordt zo'n jaar dichter bij de lezer gebracht. De tweede bijdrage is die van *F.A.M. Coppes* over het *Openbaar bestuur* (blz.89-112). Achtereenvolgens komen in dit artikel de gemeenteraad en de colleges van B&W, de gewestelijke samenwerking, de politie en de brandweer aan de orde. Het opgenomen materiaal is niet zozeer bedoeld om lacunes op te vullen. Het is eerder een bijeenzetten van een grote hoeveelheid feitenmateriaal. Daardoor wordt het een zeer bruikbaar naslagwerkje voor de besproken aspecten. Voor hen die zich verder wensen te verdiepen in de beschreven materie vormt het artikel een zeer geschikte inleiding; voor het publiek krijgen de beschreven instanties een begrijpbare achtergrond. De afgebeelde tekening en de opgenomen statistieken verduidelijken de tekst en geven aanvullende detailinformatie. Vraag is alleen of het niet beter was geweest deze tabellen in een aparte bijlage achter het artikel op te nemen. Nu wordt het verband tussen de besproken onderwerpen nog minder hecht. In sommige gedeeltes van het artikel komen zoveel parallellismen voor dat de stijl overeenkomsten gaat vertonen met de toespraak van een barse segeant-majoor. Twee kleine onvolkomenheden: op blz. 95 wordt gesproken van *A.H. Deutekom* terwijl dat *A.H. van Deutekom* moet zijn. Verder ontbreekt bij waarnemend wethouder Mevr. M.J.M. Goedhart-Boezeman de periode waarin zij dat geweest is. Het artikel van *P. van Geel*, *De ruimtelijke en sociaal-economische ontwikkeling van Helmond 1966-1986* (blz. 113-139) is het best samenhangende en gestructureerde artikel uit de bundel. De periode 1966-1986 wordt verdeeld in een viertal subperiodes, namelijk de situatie medio jaren '60, de diagnoseperiode 1968-1972, aanzet tot herstel 1972-1976 en herstelperiode vanaf 1977. Een indeling die te verantwoorden is. De beschrijving van deze periode vormt de kapstok waaraan de volgende paragrafen opgehangen worden, namelijk de demografisch-sociale ontwikkelingen, de planologisch-stedebouwkundige ontwikkelingen, de volkshuisvesting en de financiële en sociaal-economische ontwikkelingen. Over het algemeen kunnen we niet anders concluderen dan dat Van Geel hier een schitterende synthese geeft van een toch moeilijk overzienbaar terrein. De economische ontwikkelingen, en alles wat daaruit voortvloeit, worden in verband met het verleden zeer knap uit de doeken gedaan. Voor een inleiding in de beschreven problematiek verdient dit artikel het uit te groeien tot het standaardartikel. De opgenomen tabellen vormen een functioneel onderdeel van de tekst. Niets aan lof voor dit artikel derhalve. *H.G. Kreike* neemt de *Maatschappelijke Zorg* onder handen (blz.141-153). De reactie op dit artikel kan kort zijn. De nadruk ligt duidelijk op financieel en organisatorisch gebied. Niet duidelijk wordt echter wat nu de betekenis is van en het verband tussen de verschillende welzijnsin-

stanties. Plannen en nota's komen zeer uitgebreid aan de orde, maar helaas niet de vraag wat er nu eigenlijk allemaal van die projecten terecht is gekomen. Jammer is dat ook niet gesproken wordt over de menselijke kant, d.w.z. over de relaties die er bestaan met de cliënten van de betreffende instellingen. Het artikel als zodanig is wel belangrijk, aangezien er verder op dit gebied niets bestaat. Maar het is jammer dat het verhaal aan de oppervlakte blijft. Er was veel meer uit te halen geweest. De bundel sluit met twee over het algemeen encyclopedische artikelen van P. van Alphen. In *Onderwijs* (blz. 155-162) geeft hij een korte samenvatting van wat het Helmondse Onderwijs op dit moment allemaal te bieden heeft. Sommige uitspraken van Van Alphen echter lokken mij uit mijn tent. Want wat is een normale schoolbegeleiding (blz. 156)? Zijn verklaring dat leerkrachten bij het buitengewoon onderwijs een aanvullende opleiding gevolgd hebben voor de bevoegdheid voor buitengewoon onderwijs is niet correct. Elke onderwijzer bezit de bevoegdheid; alleen bestaat de mogelijkheid de akte b.o. te halen, waardoor functionering in een dergelijke school makkelijker wordt. De akte verleent echter geen aparte bevoegdheid. Opvallend is dat bij het onderdeel Beroepsonderwijs de Middelbare Landbouwschool niet opgenomen is. Identificatie van tweede-kans-onderwijs en volwassenen educatie gaat niet helemaal meer op. De bijdrage van Van Alphen *Cultuur* (blz. 163-174) is een opsomming van alle culturele voorzieningen en verenigingen waarover Helmond in de periode 1966-1986 beschikte. Als zodanig is het nuttig: een VVV-gids in kort bestek. Concluderend kunnen we stellen dat Helmond nu beschikt over een eigentijdse geschiedschrijving die er wezen mag. In elk geval wordt het bewijs geleverd dat de Helmondse geschiedenis van de laatste jaren het waard is bestudeerd te worden. Doordat de bundel -gelukkig- een populair karakter gehouden heeft is die aantrekkelijke en dynamische periode nu ook toegankelijk voor het grote publiek, dat -en dat hoop ik van harte- een beter beeld kan krijgen van het Helmondse gebeuren.

G.J. van Bussel

Het Jan Vissermuseum aan de Keizerin
Marialaan in Helmond.

Weer open 1 april 1987.